

^۱ اثر استاد حبیب الله فضائلی، تکنیک قلم و مرکب، خوشنویسی مسلسل زنجیری

دانشکده اقتصاد و علوم سیاسی

گروه علوم سیاسی

عنوان پایان نامه:

بررسی امت واحده در نظریه اسلامی روابط بین الملل

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته:

(روابط بین الملل)

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر امیرمحمد حاجی یوسفی

استاد مشاور:

جناب آقای دکتر سید محمدعلی حسینی زاده

نگارش:

سمیه چیتی

شهریور ۱۴۰۰

اذعان

اینجانب سمیه چیتی دانشجوی دوره کارشناسی ارشد روابط بین الملل دانشکده علوم اقتصاد و سیاسی دانشگاه شهید بهشتی به شماره دانشجویی ۹۷۴۱۷۰۸۵ گواهی می نمایم که پژوهش ارائه شده در این پایان نامه توسط شخص اینجانب انجام شده و صحت و اصالت مطالب نگارش شده را بر عهده می گیرم. در موارد استفاده از کار دیگر محققان به منابع مورد استفاده اشاره شده است. به علاوه گواهی می نمایم که مطالب مندرج در پایان نامه تاکنون برای دریافت هیچ مدرک یا امتیازی توسط این جانب یا فرد دیگری ارائه نشده است و در تدوین متن پایان نامه چارچوب مصوب دانشکده را به طور کامل رعایت کرده ام.

امضاء دانشجو:

۱۴۰۰/۰۶/۲۴

کلیه حقوق مادی مترتب بر نتایج مطالعات، ابتکارات و نوآوری های ناشی از تحقیق، همچنین چاپ و تکثیر، نسخه برداری، ترجمه و اقتباس از این پایان نامه کارشناسی ارشد، برای دانشگاه شهید بهشتی محفوظ است.

نقل مطالب با ذکر منبع بلامانع است.

دانشکده علوم اقتصادی و سیاسی

گروه علوم سیاسی

پایان نامه ی کارشناسی ارشد رشته روابط بین الملل خانم سمیه چیتی تحت عنوان

بررسی امت واحده در نظریه اسلامی روابط بین الملل

در تاریخ ۱۴۰۰/۰۶/۲۴ توسط هیات داوران زیر بررسی و با نمره ۱۸,۵ و درجه خیلی خوب به تصویب نهایی رسید.

امضاء	دکتر امیرمحمد حاجی یوسفی	۱- استاد راهنمای پایان نامه
امضاء	دکتر سید محمدعلی حسینی زاده	۲- استاد مشاور پایان نامه
امضاء	دکتر روح الله طالبی	۳- استاد داور
امضاء	دکتر حیدرعلی مسعودی	۴- استاد داور

سپاس

اندیشیدن بدون ایجاد صفات و روحیات مناسب آن در انسان، امکان پذیر نیست. بنابراین آموختن ابتدا به کسب روحیات و احوالات انسانی است و آنکه این مهم را می آموزاند استاد عزیز است. هر محصول فکری حاصل آموخته های سالیان انسان است و محصول جمعی اساتید. بنابراین از همه ی اساتیدی که مرا در کسب صفاتی که منجر به نوشتن این مهم شدند و هر آنچه که به من آموختند نهایت قدردانی و خاکساری خود را بیان می کنم.

استاد گرامی دکتر امیرمحمد حاجی یوسفی که به بنده جسارت آزاداندیشی و عمل کردن خارج از قالب های پذیرفته شده را دادند و دکتر سید محمد علی حسینی زاده که به بنده تلاش برای اثبات آنچه درست می دانم را آموختند.

اساتید به ترتیب حروف الفبا:

استاد گرامی دکتر حسین پوراحمدی تلاش بدون چشم داشت برای پاداش، استاد گرامی دکتر رضا خراسانی انعطاف پذیری، استاد گرامی دکتر علی صناعی خود را یافتن و خود را باور داشتن، استاد گرامی دکتر روح الله طالبی تحلیل محتوا و تودرتو بودن مفاهیم، استاد گرامی دکتر غرایق زندی اقتدار و نترسیدن، استاد گرامی دکتر حیدرعلی مسعودی فهم زاویه ی نگاه، استاد گرامی دکتر نوری متانت و صبوری را به من آموختند.

ملاحظات اخلاقی

- تشکر از همراهی فکری آقای دکتر امیرحسین فراهانی، استادیار فلسفه و حکمت دانشگاه صدا و سیما و صاحب نظریه ی حائل.
- تشکر از همراهی فکری خانم دکتر بتول مشکین فام، دانشیار زبان و ادبیات عرب دانشگاه الزهرا (س).
- تشکر از همراهی فکری خواهر عزیزم منصوره عارف، کارشناس فلسفه و کارشناس ارشد دروس حوزوی، دانشجوی کارشناسی ارشد ادبیات عرب.

تقدیم به:

«امام زمان (عج)»، روحی لک فداه

و پدر بزرگم آقای «عطاءالله فضائلی» که علاقه ام به سیاست را مرهون ایشان

هستم.

عنوان: بررسی امت واحده در نظریه اسلامی روابط بین الملل

دانشجو: سمیه چیتی

استاد راهنما: دکتر امیرمحمد حاجی یوسفی

دوره کارشناسی ارشد: روابط بین الملل

تاریخ ارائه: ۱۴۰۰/۰۶/۲۴

چکیده:

طرح اسلام برای حاکمیت الهی، رسیدن به امت واحده جهانی است، که بیانگر وحدت جمعیت های مختلف انسانی است. وحدتی، که با محوریت علم و روش است. بدین ترتیب دال مرکزی نظریه ی اسلامی روابط بین الملل «امت واحده» است. اما تاکنون توسعه ی معنایی و مفهومی در این زمینه مشاهده نشده است. بنابراین هدف این پژوهش، توسعه ی معنایی و مفهومی «امت واحده» و آشکار کردن ظرفیت آن در پاسخ به نیازهای نظری در حوزه ی روابط بین الملل است، که تبیین آن، جهت تقویت نظام سیاسی و اجتماعی اسلام در حوزه ی بین الملل، بسیار موثر است. سوالی اصلی که در این پایان نامه به آن پرداخته شده است: امت واحده به عنوان محور مرکزی نظریه اسلامی روابط بین الملل چیست؟ این پژوهش اکتشافی است. ابتدا معنای لغوی - قرآنی دقیقی از امت واحده به همراه کلیدواژه های آن، به دست آمد. با استفاده از حکمت متعالیه، معرفت شناسی و هستی شناسی امت واحده توسعه یافت، و روابط بین مفاهیم کلیدی آن، تبیین شد. بعد از تعریف امت واحده، با استفاده از فقه روابط بین الملل، مدل کاربردی به دست آمد.

واژگان کلیدی: امت واحده، امام، بیعت، ولی فقیه، نظام بین الملل، نظام جهانی، جامعه ی جهانی

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
فصل اول	۱
کلیات	۱
۱-۱) بیان مسئله	۲
۲-۱) ادبیات تحقیق	۴
۳-۱) سوال اصلی	۱۳
۴-۱) سوالهای فرعی	۱۳
۵-۱) روش تحقیق	۱۴
۱-۵-۱) معناشناسی فلسفی:	۱۵
۲-۵-۱) نظریه مبنایی:	۱۵
۳-۵-۱) نظریه ی شناختی شکل و زمینه:	۱۶
۴-۵-۱) درک گشتالتی	۱۷
۶-۱) جنبه نوآوری	۲۰
۷-۱) سازماندهی تحقیق	۲۱
فصل دوم	۲۲
نظام بین الملل، جامعه جهانی و نظام جهانی	۲۲
۱-۲) مقدمه	۲۳
۲-۲) نظام بین الملل	۲۳

۲۶ جامعه بین الملل (۳-۲)
۲۹ نظام جهانی (۴-۲)
۳۲ مطالعه مقایسه ای سه مفهوم (۵-۲)
۳۳ جمع بندی: (۶-۲)
۳۵ فصل سوم:
۳۵ امت واحده
۳۶ (۱-۳) مقدمه
۳۷ (۲-۳) امت واحده در لغت
۳۷ (۱-۲-۳) روش تفسیری آیت الله طالقانی
۳۸ (۲-۲-۳) امه در لغت:
۴۰ (۳-۲-۳) تحلیل یافته ها:
۴۱ (۳-۳) امت واحده در تفسیر
۴۱ (۴-۳) امام
۴۵ (۱-۴-۳) تحلیل یافته ها:
۴۵ (۵-۳) نفس
۵۰ (۱-۵-۳) تحلیل یافته ها:
۵۰ (۶-۳) حرکت جوهری
۵۲ (۷-۳) دعوت یا قیام
۵۴ (۱-۷-۳) بیداری
۵۶ (۲-۷-۳) کشش و جذب
۵۷ (۳-۷-۳) مناسک
۵۸ (۴-۷-۳) نقش علی خیال
۵۹ (۵-۷-۳) ابزارهای خداوند برای اعمال اراده ی الهی
۶۰ (۶-۷-۳) تحلیل یافته ها

۶۱ محصول حرکت (۸-۳)
۶۲ (۱-۸-۳) تحلیل یافته ها:
۶۲ (۹-۳) ویژگی های امت
۶۶ (۱۰-۳) تعریف امت واحده
۶۹ (۱۱-۳) مدل امت واحده
۷۰ (۱-۱۱-۳) امام:
۷۳ (۲-۱۱-۳) مراتب علم
۷۵ (۳-۱۱-۳) عقل
۷۵ (۴-۱۱-۳) مراتب ادراک
۷۷ (۵-۱۱-۳) حرکت
۷۷ (۶-۱۱-۳) مراحل محقق شدن حرکت : شوق، عشق، کمال، حرکت
۸۰ (۷-۱۱-۳) تحلیل یافته ها:
۸۲ (۱۲-۳) خلافت
۸۲ (۱-۱۲-۳) خلافت در اصطلاح
۸۲ (۲-۱۲-۳) امارت در اصطلاح
۸۳ (۳-۱۲-۳) بیعت
۸۳ (۴-۱۲-۳) مراتب بیعت:
۸۴ (۵-۱۲-۳) روشهای بیعت
۸۵ (۶-۱۲-۳) تحلیل یافته ها:
۸۶ (۷-۱۲-۳) حاکمیت
۸۷ (۸-۱۲-۳) حاکم
۹۰ (۹-۱۲-۳) حکومت (ابزار اعمال حاکمیت)
۹۳ (۱۰-۱۲-۳) تحلیل یافته ها:
۹۷ (۱-۱۰-۱۲-۳) قدرت:
۹۷ (۲-۱۰-۱۲-۳) دادگستری امت واحده
۹۹ (۱۳-۳) مراتبی بودن امت واحده
۱۰۱ (۱-۱۳-۳) تعاریف مختلف از مراتب امت واحده:
۱۰۲ (۲-۱۳-۳) یافته ی پژوهش در مراتب امت واحده:
۱۰۷ (۳-۱۳-۳) جوامع:
۱۰۷ (۱۴-۳) نظم

- ۱۰۸..... عدالت (۱-۱۴-۳)
- ۱۰۹..... فضل (۲-۱۴-۳)
- ۱۰۹..... تولی و تبری: (۳-۱۴-۳)
- ۱۱۰..... جنگ (۴-۱۴-۳)
- ۱۱۱..... تحلیل یافته ها: (۵-۱۴-۳)
- ۱۱۳..... ابزار برقراری نظم مطلوب: (۶-۱۴-۳)
- ۱۱۳..... دارالاسلام (۱۵-۳)
- ۱۱۴..... تحلیل یافته ها: (۱-۱۵-۳)
- ۱۱۵..... پیش بینی: (۱۶-۳)
- ۱۱۸..... جمع بندی: (۱۸-۳)
- ۱۱۹..... فصل چهارم
- ۱۱۹..... شباهتها و تفاوتهای امت واحده با نظام بین الملل، جامعه ی بین الملل، نظام جهانی
- ۱۲۰..... مقدمه (۱-۴)
- ۱۲۱..... نظام بین الملل (۲-۴)
- ۱۲۲..... جامعه بین الملل (۳-۴)
- ۱۲۳..... نظام جهانی (۴-۴)
- ۱۲۴..... امت واحده (۵-۴)
- ۱۲۶..... امت واحده و نظام بین الملل (۶-۴)
- ۱۲۷..... امت واحده و جامعه بین الملل (۷-۴)

۱۳۲..... ۴-۸) امت واحده و نظام جهانی

۱۳۳..... ۴-۹) جمع بندی

۱۳۴..... فصل پنجم:

۱۳۴..... نتیجه گیری

۱۳۵..... ۵-۱) امت واحده

۱۳۷..... ۵-۲) امت واحده و نظم های جهانی

۱۳۹..... ۵-۳) نقد

۱۴۰..... ۵-۴) پیشنهادها

۱۴۲..... فهرست منابع و ماخذ:

نمودارها:

۱۱۶..... ۳-۱۷) مدل تقریبی مراتب امت واحده و روابط آنها

۱۱۷..... ۳-۱۸) دیاگرام تبدیل مفاهیم امت واحده

فصل اول

کلیات

۱-۱) بیان مسئله

نظریه روابط بین الملل غربی، برای بهبود فهم ما از جهان اجتماعی که در آن زندگی می کنیم، مناسب نیست. در حالی که نظریه و فلسفه اسلامی، مناسب صلح در جهان معاصر است. این فلسفه، روی خاستگاه، منافع و سرنوشت مشترک بشر، تاکید می کند (موریلو، ۱۳۹۸: ۲۱-۲۰).

اما مبانی اسلامی در حوزه روابط بین الملل، به صورت نظریه پردازی وجود ندارد (علیخانی، ۱۳۹۸: ۴۴-۴۳). رویکردها و دیدگاه های مختلف و متعارضی در مورد امکان و امتناع نظریه اسلامی روابط بین الملل قابل طرح است. این اختلاف نظرها ناشی از رابطه ی علم و دین و بالتبع آن انتظارات متفاوتی است که از دین و اسلام در عرصه های اجتماعی و در زمینه علوم وجود دارد (دهقانی فیروزآبادی، ۱۳۸۹، ۱۱۴-۱۱۳).

چهار رویکرد برای نظریه ی اسلامی روابط بین الملل وجود دارد. رویکرد اکتشافی (نقل)، ظاهرگرایی سنی و اخبارگری شیعی، مصداق بارز این رهیافت است، رویکرد اکتشافی - استنتاجی (عقل و نقل)، رویکرد تاسیسی و رویکرد تکثرگرایی تاسیسی که به نظر می رسد مناسب ترین روش ممکن نظریه پردازی اسلامی است، مجموعه گزاره های منطقی همساز، مبتنی بر پیش فرض های برگرفته از منابع و معارف اسلامی به روش تجربی، عقلی، شهودی، و نقلی که دیدگاه و ایده ی نظام مند و دقیقی را در مورد روابط و نظم بین المللی بیان می دارد. هر نظریه علمی متناسب با ذومراتبی بودن صدق، مرتبه و درجه ای از واقع نمایی و کاشفیت از واقعیت دارد که در مسیر حرکت کمال خواهی ممکن است، تکامل و توسعه یابد (دهقانی فیروزآبادی، ۱۳۸۹: ۱۲۹-۱۲۲). در این پژوهش از رویکرد تکثرگرایی تاسیسی استفاده شده است.

برای کارگزاران صالح و مومن گسترش اخلاق و عدالت یک هدف حیاتی و با ارزش محسوب می شود (ستوده، ۱۳۹۶: ۲۳۰) که از طریق تمدن اسلامی محقق می گردد. وحدت کشورهای اسلامی از جمله پیشران های مهم در ایجاد تمدن اسلامی است (ایوبی پور و همکاران، ۱۳۹۸: ۳۹۸). قدرت تعریف و فراهم سازی گفتمان وحدت یکی از حوزه هایی است که در جنبه تجویزی و همراه با پردازش های فکری، می

تواند کمک بزرگی به جهان اسلام کند. برای این مهم، نیاز به تعریف الگو و مدلی برای چگونگی اداره ی جوامع با آموزه های اسلام است و برای محقق شدن آن، نیاز به تعریف جامعه و کیفیت قرار گرفتن آنها در کنار هم است. امت واحده مفهومی است که در آن جوامع و ملت‌ها را مورد مطالعه قرار می دهد و بیان می کند که چه جوامعی، به چه شکلی کنار یکدیگر قرار گیرند تا برآیند کلی آن، جامعه ی توحیدی باشد. بدون تعریف امت واحده قادر به رسیدن به تمدن اسلامی و پیاده کردن الگوی مدیریت جهانی نیستیم. اما شاهد غفلتی بزرگ در مفهوم سازی امت واحده هستیم. به نظر می رسد پیش فرض مطالعات موجود سیاسی، وجود مفهوم امت واحده است.

امت واحده واژه ی قرآنی است که در تعریف مصطلح موجود، آن را مجموعه انسانهایی می دانند که حول محور عقیده جمع می شوند و هدف مشترکی دارند. در ادبیات سیاسی کاربردی، امت واحده را معادل امت اسلام می دانند. در برخی از تفاسیر قرآن، امت واحده را معادل امت اسلام و ادیان الهی نیز می دانند. در حالی که جهان از جوامع با عقاید و افکار مختلف شکل گرفته است، بدیهی است با این تعاریف نمی توان جوامع و انسانها را به وحدت رویه و نظر رساند و عنوان تمدن اسلامی بر آن اطلاق کرد.

برای ایجاد تمدن جهانی نیاز به تعریف انسانی است که بتواند به علم بی نهایت دسترسی داشته باشد و از طرفی بتواند با عالم طبیعت ارتباط داشته باشد. تنها چنین انسانی قادر به ایجاد تمدنی جهانی است. تمدنی که هرگز رو به زوال نمی رود، بلکه باعث رشد و شکوفایی تمامی استعدادهای انسان می شود و حیات طیبه ی انسان و جوامع را رقم می زند، حیات طیبه ایی که منجر به جانشینی خداوند می گردد.

امت واحده صرفاً در تدافع و تقابل با گفتمان های ضد خودش نیست که حرکت می کند بلکه دقیقاً می گوید که چه می خواهد و به چه سمت و سوئی حرکت می کند. امت واحده را می توان، دال مرکزی و محوری نظریه ی اسلامی روابط بین الملل دانست که یک نظریه ی فرهنگی است و بسط نظریه ی ولی فقیه است. بنابراین پژوهش حاضر به دنبال پاسخ به این سوالات است، امت

واحد چیست؟ چگونه جامعه ای است؟ از چه جوامعی برخوردار است؟ چه می خواهد؟ به کجا می خواهد برود؟ و چه نوع ترکیبی و تعادلی را می خواهد ایجاد کند؟

۲-۱) ادبیات تحقیق

در زمینه ی امت واحد، مطالب متعددی منتشر شده است که برخی از آنها شامل موارد ذیل است:

- در کتاب روابط بین الملل «رویکرد دینی و تمدنی»، امانی صالح و عطا محروس تلاش کردند امت واحد را توضیح دهند. این کتاب شامل دو فصل است که فصل اول به امت واحد اختصاص دارد، و فصل دوم، بعد دینی در مطالعه روابط بین الملل را مورد بررسی قرار می دهد. در فصل اول می خوانیم: **غلبه بعد منطقی الگوی امت اسلامی در قاعده مند شدن این الگو نقش موثری به عهده خواهد داشت. مهم ترین ویژگی مفهوم امت عبارت است از ماهیت عمومی و انتزاعی آن که ظرفیت تحلیلی گسترده ای به این مفهوم بخشیده است.** ابعاد و عناصر مهم این مفهوم: **جماعت (عنصر حیاتی امت)، روش (عقیده و سلوک حیات)، وظیفه/نقش (دفاع از عقیده یا سلوک برگزیده، اقدام سازنده برای انتشار دعوت یا روش) است.** امت عبارت است از: **مجموعه ای از افراد بشر با گرایش ها و علقه های معین عقیدتی و روشی (یا هر دوی آن) در زندگی که برای تحقق وظیفه دفاع از عقیده و سلوک حیات یا اظهار و نشر آن در یک چارچوب زمانی معین مشغول به فعالیت است.** بر اساس این تعریف عناصر جغرافیایی و ساختاری نمی توانند در شمار ابعاد ضروری در تکوین مفهوم امت قرار گیرد اما به معنای بی اهمیت بودن عناصر نامبرده در به ثمر رسیدن و تحقق آرمانهای یک امت در فضای واقعی نیست (صالح و همکاران، ۱۳۹۰: ۴۷-۴۰). شاید مهم ترین میراث نظری تجربه نبوی متعلق به طرح نظریات متعدد پیرامون چگونگی شکل گیری امت در سایه تنوع و تعدد فرهنگی و عقیدتی (تعدد ادیان و اعتقادات) باشد که در دروان کنونی نیز مطرح بوده و تقریباً در رابطه با کلیه امت ها صادق است. از دیگر نتایج طرح نبوی عبارت است از انتقال مفهوم امت از ماهیتی دینی به ماهیتی

تمدنی. امت در متکامل ترین نمونه ان عبارت است از نظامی جمعی که به صورت آگاهانه و از طریق قراردادی اجتماعی که در بردارنده کلیه حقوق و تکالیف متقابل اعضای امت می باشد برپا شده است. عناصر دخیل در شکل گیری امت عبارتند از: جماعت به عنوان شخصیت حقوقی، افراد حقیقی، مرجعیت دینی که در دو طرف قرارداد اجتماعی حاکم است. جماعت در حقیقت مرکز حاکمیت تلقی می گردد. تاکید بر ارزش و مسئولیت فرد روابط بین الملل با این رویکرد در واقع مطالعه کنش ها و واکنش های جماعات و روابط آنها در بستر تاریخ است. سخن از نظریه قرآنی در مورد سیر تاریخی بشر نمی تواند به معنای بی نیازی مسلمانان از نظریه پردازی و استنباط قواعد، سنت ها، مطالعات و نظریات تاریخی باشد (صالح و همکاران، ۱۳۹۰: ۷۷-۷۵).

- راجیونیری در مقاله ی «ساخت و نظریه اسلامی از روابط بین الملل: مطالعه موردی یوسف القرضاوی، امت، جهاد و جهان» در کتاب اسلام و روابط بین الملل، به دیدگاه های قرضاوی (از جمله افراد تاثیرگذار در جهان اسلام) می پردازد. دیدگاه او در مورد روابط بین الملل یا سیاست جهانی این است که جامعه مسلمانان یا امت اسلامی بازیگران اصلی هستند نه دولت ها. گرایش عمده ی او در امت اسلامی قرار می گیرد. چرا که این امت، یک سازمان سیاسی و آنچه نظام سیاسی اش است یا باید باشد، محسوب می شود. او توجه خود را بر روابط میان دولتی درون امت و رابطه آن (امت) با سایر نقاط جهان متمرکز می کند. در پاسخ به این سوالات او به طور گسترده ای با مسئله جهاد سروکار دارد. او بر اساس تقسیم بندی کلاسیک مردم را به دو دسته تقسیم می کند: امه الاجابه و امه الدعوه. جامعه ای متشکل از کسانی است که پیام اسلام را پذیرفته اند و دومی جایی است که دعوت هنوز به کار بسته نشده است، یعنی آن دسته از مردم که پیام اسلام را نپذیرفته اند. برای تعریف امت، نظر راغب اصفهانی را بیان می کند: امت هر گروهی است که یک جنبه مشترک، چه آنکه یک مذهب باشد، یا یک زمان، یا یک مکان آن ها را متحد می کند، چه اینکه عامل متحد کننده ستم باشد یا انتخاب. امت اسلامی یقیناً از همه نقطه نظرات یک واقعیت

است: مذهب، تاریخ، جغرافیا، و وضعیت فعلی. نه تنها دارای یک پیوستگی تاریخی است، بلکه دارای یک حس قوی یکپارچگی، یک گرایش مشترک و دشمنان مشترک است. قرضای در حالی که به منابع کلاسیک، اما از نظرگاه مدرن نزدیک می شود یک سنت قدرتمند را می سازد که تعریف کننده عوامل انسجام اجتماعی در سراسر امت است و بر روی مفهوم خیر عمومی متمرکز است. با این حال تنوعی از مردم در این جامعه واحد وجود دارد. این تنوع تا آنجایی که اسلام میدانی مشترک برای همه این افراد گوناگون است، مشکلی را نشان نمی دهد و تا آنجایی که وفاداری مشترکی به خدا، پیامبرش و جامعه مومنان وجود دارد به نزاع و مبارزه ختم نمی شود. قرضای وجود و هویت سایر هویت ها را انکار نمی کند. این هویت های مختلف را می توان به عنوان مکمل و نه رقیب یکدیگر در نظر گرفت (راجیونیری، ۱۳۹۸: ۲۳۹-۲۳۷).

- در مقاله ی «نقش حاکمیت دینی در تمدن سازی بر اساس اندیشه امام خمینی(ره)» محجوب، به دیدگاه امام خمینی(ره)، در مورد تاثیر حاکمیت بر شکل گیری امت واحده می پردازد. و می گوید: امام، طرح راهبردی تحقق وحدت جهان اسلام را در قالب نظریه ی امت واحده اسلامی تبیین می کند. امت محوری را می توان بنیاد تمدن نوین اسلامی در این راهبرد دانست. امام وحدت اسلامی بر پایه اخوت را، نیازمند حاکمیت مقتدری می داند که بنایش پیاده کردن احکام دین در جامعه است. یکی از کارکردهای اساسی حاکمیت دینی، ایجاد وحدت و وفاق اجتماعی است. امام خمینی(ره) تامین وحدت امت اسلام را در گرو تشکیل حاکمیت دینی می داند. تحقق امت اسلامی، تقریب گرایی، بدون توجه به قومیت، نژاد و جهت گیری های فرهنگی و سیاسی را تجویز می کند. ایشان تمدن اسلامی را به عنوان چشم انداز مشترک امت اسلامی در کشورهای گوناگون اعلام می نماید و معتقد است روابط کشورهای اسلامی مبتنی بر اشتراک عقیده، وحدت کلمه و دیگر مشترکات، راه نوسازی تمدن اسلامی را هموار می سازد. یکی از اصول تمدن، وحدت است. کارکرد هویتی تمدن در فضای داخلی جامعه ایجاد انسجام و همبستگی اجتماعی است. مقصود از تمدن اسلامی تشکیل امت واحده از جوامع اسلامی است به طوری که

مناسب برای پیشرفت و ارتقای مادی و معنوی بر اساس اصول و ارزش های ناب اسلامی فراهم شود. بنابراین وحدت اسلام از الزامات اجتناب ناپذیر تحقق تمدن اسلامی به شمار می آید (محبوب، ۱۳۹۹: ۱۶۳ - ۱۶۲).

- عیوضی و ناصر خاکی در مقاله ی «روند فکری وحدت جهان اسلام در اندیشه متفکران مسلمان»، افکار اندیشمندان مطرح جهان اسلام را در مورد چگونگی وحدت جهان اسلام مطرح می کند و تغییرات منظم آنها را در به پیوستگی تاریخی و زمانی به روند تعبیر می کند و بر این اساس **۵ موج در روند فکری پیرامون وحدت جهان اسلام را شناسایی کرده اند**. پایش روند فکری وحدت جهان اسلام در اندیشه متفکران مسلمان نشان می دهد که ضمن وجود مبنای ارزشی خاص، چند نقطه عطف و به عبارتی دیگر چند موج فکری که متاثر از سایر عوامل بخصوص عامل سیاسی شکل گرفته اند، وجود دارد. این امر مبین تاثیر مقتضیات زمانه بر درک و یا ترسیم چشم انداز مطلوب و همچنین راهبردهای مناسب برای تحقق ارزش های مطلوب در اندیشه متفکران مسلمان است. همچنین این پایش نشان می دهد که با گذشت زمان بر نقش مردم و مسائل فرهنگی و اجتماعی در تحقق وحدت جهان اسلام افزوده شده است. هر چند موضوع خلافت یا رهبری واحد در جهان اسلام در طول زمان به عنوان یک عامل ارزشی اساسی همواره مورد توجه متفکران مسلمان بوده است، با این وجود متاثر از پیشران ها و عوامل موثر در هر دوره نظرات جایگزینی مطرح گشته و یا برخی اصلاحات این مبنای ارزشی مجددا بازسازی گشته و لذا چند موج فکری در این زمینه پدیدار شده است. در موج فکری اول با تاکید بر جایگاه خلافت در وحدت جهان اسلام بر بازسازی نظام خلافت بر مبنای شورایی و یا شورای اهل حل و عقد تاکید می شود. در موج دوم، متاثر از عامل سیاسی و روند استقلال طلبی و ملی گرایی، ضمن ارج نهادن بر جایگاه خلافت عملا خلافت نظامی خاتمه یافته تلقی شده بر تقدم تشکیل دولت های مستقل بر وحدت جهان اسلام تاکید می شود. در موج فکری سوم که می توان آن را متاثر از عامل سیاسی نهادگرایی دانست ضمن توجه به نقش خلافت، بر محوریت سازمان ها و نهادها تاکید می گردد. در